

Infopjece - Fodring

Januar 2026

Fodring af det højdrægtige får

Af Kirstine Flintholm Jørgensen, konsulent, Team Fårerådgivning

Det er under højdrægtigheden at fåret- og dermed også fåreholderen- bliver udfordret, hvis fodringen er i ubalance. Fodringen er afgørende for hvordan fåret klarer sig gennem drægtighed og for hvor mange lam, der overlever. Det er grovfoderets kvalitet, der bestemmer hvor meget kraftfoder, fåret har behov for

Det er under højdrægtigheden at 70-75 % af fostrenes tilvækst finder sted, og særligt når fåret bærer flere lam, stiller det store krav til en afbalanceret fodring. Det skal sikre at fåret føder nogle levedygtige lam med passende fødselsvægt, som fåret har nemt ved at læmme (ikke for store). Det skal også sikre at fåret danner rigeligt med råmælk af en høj kvalitet og kan holde en god mælkeydelsen, så lammene får så god en start som muligt. En for lav fødselsvægt giver dårligere chancer for overlevelse, men forfølger også lammet senere, da lammet har svært ved at indhente det tabte.

Der er også en højere dødelighed hos lam, der har en høj fødselsvægt. Det skyldes at de store lam giver vanskelige læmninger, hvor der går lam til, samt at en langtrukken fødsel svækker lammene. Den optimale fødselsvægt varierer mellem 3 - 5,5 kg - lam under 3 kg vil også være små, når de fravænnenes. Den optimale fødselsvægt vil afhænge af race og moderens størrelse, men også af kuldets størrelse.

Der er et omkostningstab ved at miste mange lam og så giver det ekstra arbejde. Små lam ved fødslen øger arbejdsbyrden, fordi de ofte skal hjælpes med at die eller få råmælk. Store lam kræver derimod ekstra hjælp under selve fødslen, men lammene kan også miste så meget livskraft, at der må hjælpes med råmælk og at die.

Fårets behov stiger markant

Siden ilæmningen har fostrenes udvikling ikke kostet ekstra for fåret, men i de sidste 7-8 uger af drægtigheden vokser fostrene meget hurtigt med et stigende behov for energi, protein, vitaminer og mineraler. Fårets appetit øges også væsentlig i denne periode. I takt med at fostrene fylder mere og mere i børen- særligt når der er flere lam- optager det pladsen i bugen og der bliver derfor mindre plads til vommen. Det betyder at fårets foderoptagelse bliver fysisk begrænset. Hun skal derfor have noget foder af en bedre kvalitet end hidtil.

I denne periode af drægtigheden prioriteres energi til fostre og yverudvikling. Derfor vil du have svært ved at 'fede' et magert får op i denne periode, da energien vil gå til fostrene i stedet for til huldet og det vil føre til store lam med de vanskeligheder, der følger. Målsætningen bør være at fårene er blevet ilæmnet i optimalt huld og at de ikke har tabt sig, men måske tager en ½ karakter på i huldet hen over midtdrægtigheden - det giver de bedste forudsætninger for en god læmning og lammeoverlevelse.

Huldbedømmelse foretages med hånden placeret over lænden

Tjek løbende dyrenes huld

En huldvurdering er dit bedste værktøj til at følge om fodringen passer til dyrenes behov. Det er ikke nok at kigge på fåret - huldet skal mærkes med hænderne på et par udvalgte dyr. Foretag huldvurderingerne løbende og skriv scoren for dyret op.

Flere faldgruber for det højdrægtige får

Hvis fåret kommer i stor energimangel under højdrægtigheden, vil hun begynde at hente energi fra sine kropsreserver. Går dette for hurtigt, kan fåret få **drægtighedssyge – også kaldet ketose**. Energimanglen kan opstå, hvis fåret af en anden årsag har fået nedsat ædelyst (sur vom, mælkefeber), hvis hendes foderoptagelse er stærkt begrænset fx pga. mange lam, at hun er fed (nedsat ædelyst, men også mindre plads i bughulen) eller at hun fodres med grovfoder, der er for energifattigt og tungt fordøjeligt, og dermed optager meget plads i vommen.

En anden faldgrube er, at fåret bliver fodret med for store mængder stivelse og sukker- det fører til fordøjelseslidelsen **Sur vom eller vomacidose**. Der er store mængder stivelse fx i kartofler, kraftfoder, korn og helsæd, mens roer indeholder meget sukker. Foderet omsættes i vommen ved hjælp af en masse mikroorganismer, der forgærer foderet til 'kortkædede flygtige fedtsyrer' kaldet VFA. Fedtsyrerne sænker pH-værdien i vommen. Sukker og stivelse forgæres let og hurtigt og når der tilføres store mængder, går det meget hurtigt med omsætningen og dannelsen af VFA, så pH-værdien i vommen falder brat. Heldigvis er fåret indrettet sådan at det til en vis grad kan neutralisere VFA'erne. Det skyldes at spyttet indeholder bikarbonat, der er basisk og dermed virker neutraliserende nede i vommen. Fåret har derfor brug for noget foder, der kræver en høj tyggetid (grovfoder), så der løbende kan dannes store mængder spyt. Men er der en ubalance eller tildeler du et stivelse- rigt foder for hurtigt, kan fåret få sur vom.

Nyt foder bør introduceres gradvist over 2-3 uger, så vombakterierne kan nå at omstille sig. Under højdrægtigheden og ved opstart af laktationen kan der også opstå ubalance i mineralforsyningen i form af **mælkefeber**, hvor fåret ikke kan trække nok calcium fra knoglerne eller ud af foderet.

Et godt tidspunkt at tjekke drøvtygning hos højdrægtige er når de ligger ned efter fodringen

Tjek om dyrene tygger drøv

Fælles for disse faldgruber er at fåret holder op med at tygge drøv og har nedsat ædelyst. Derfor er det vigtigt at holde øje med hvor mange, der tygger drøv fx bør 8 ud af 10 dyr tygge drøv et par timer efter at foderet er udfodret. Det er heller ikke et godt tegn, hvis fåret ikke kommer ivrigt op til foderbordet, når foderet tildeles.

Hvor meget foder?

Der er flere forhold, der skal tages med i betragtning, for at kunne svare på hvor meget foder, fårene skal have under højdrægtigheden. Fårene bør have fri adgang til et grovfoder af god kvalitet og den bedste kvalitet bør prioriteres til de højdrægtige og dem med flere lam. Hvis man har mulighed for at dele fårene op i grupper efter hvor mange lam, de bærer, så har du bedre forudsætninger for at fodre efter behov og undgå faldgruberne. Det er for det meste kun muligt i større besætninger. Fårets udvoksede størrelse er også afgørende for behovet.

Fårenes energibehov beregnes i FoderEnheder (FE). Et goldfår på 75 kg har behov for 0,9 FE pr dag og behovet stiger til 1,3, 1,5 og 1,7 FE pr dag, 3-4 uger før læmning, når hun er drægtig med hhv. 1, 2 og 3 lam. Der er ca. 1 FE i 1 kg byg, 2 kg hø eller 5 kg halm. Samtidig stiger behovet for råprotein fra 11 % til 15-16 % af foderets tørstofindhold (ts).

Stor variation i grovfoderets kvalitet

Grovfoderets kvalitet har en meget stor betydning for hvor meget kraftfoder (korn, tilskudsfoder) fårene i højdrægtigheden har behov for. Næringsstofindholdet afhænger af flere faktorer (jordtype, frøblanding, gødning mv), og er svært helt at forudsige uden at få det analyseret. En helt afgørende faktor er græssets modenhed ved høsttidspunktet (slæt-tidspunkt). Græssets fordøjelighed og dermed fårets mulighed for at udnytte foderet falder, jo mere græsset modnes. I takt med at græsset sætter frøstand og stængel, indlejres der en større andel af ufordøjelige fibre og energikoncentrationen i græsset falder. I starten af sæsonen, hvor græsset kun består af de letfordøjelige blade, skal der således kun 0,9-1,1 kg tørstof til én FE. Det svarer til energikoncentrationen i kraftfoder og er med andre ord det "rene vingummi" for fårene. Så ved en meget tidlig høst, vil behovet for ekstra kraftfoder være minimalt - det kan dog være nødvendigt at afstemme proteintildelingen. Høstes græsset meget sent, fx omkring Sankt Hans, vil græsset være meget modent og der skal 1,4-1,6 kg ts eller mere til én FE ('hestehø'). Det er svært for det højdrægtige får, at æde nok af det grovfoder og der skal store mængder kraftfoder til for at dækkes hendes behov.

En god kvalitet af græsset opnås, når første slæt tages ca. mellem 20. maj og grundlovsdag.

Spar på kraftfoderet med godt grovfoder

I tabellen er mængder vist for tildeling af kraftfoder til et højdrægtigt får på 75 kg kropsvægt, som er drægtig med 1,2 eller 3 lam. De tildelte mængder er hvor ensilagen er enten af lav, middel eller høj kvalitet. Der er forudsat et proteinindhold over 11 % i græsensilagen og at kraftfoderet er af god kvalitet (0,95 FE/kg ts). I tabellen bliver det meget tydeligt at behovet for kraftfoder falder, jo bedre kvalitet grovfoderet har. Bemærk at der er tale om vejledende mængder. Hvis grovfoderet har et lavt proteinindhold, vil der være behov for at tildele mere protein.

Fårene er gode til at selektere i grovfoderet, så de æder de fine og meget bladrigge dele først og efterlader de mere tungt fordøjelige dele. På den måde kan fårene til en vis grad "forædle" et grovfoder, så det er mere let fordøjeligt og energi-rigt end en foderanalyse viser. Hold derfor øje med hvordan dyrene æder foderet. Hvis der efterlades store mængder på foderbordet, er det en indikator for at du har fået noget tungt fordøjeligt grovfoder i hus. Men hvis især de højdrægtige tvinges til at æde op, så optager de for lidt energi. De højdrægtige bør tildeles noget grovfoder af bedre kvalitet end det, vi betegner som 'hestehø'- ellers skal der store mængder kraftfoder til og det øger risikoen for sur vom. Ved kraftfodermængder over 0,5 kg pr dag, bør tildelingen fordeles på 2 daglige udfodringer. Når kraftfodermængden overstiger 1 kg om dagen, vil det være en god idé at lade mellem 30-50 % roepiller eller grønpiller indgå for at sikre et stabilt vommiljø.

Tjek om fårene selekterer meget i grovfoderet

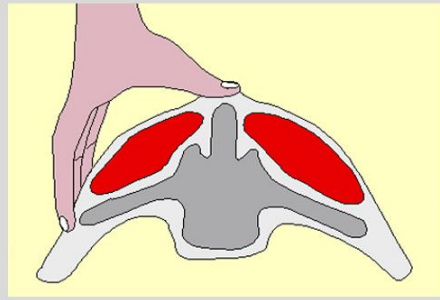
Hvis de fårene vrager meget af foderets stængler og grovere dele, er det et tegn på et grovfoder, som er tungt fordøjeligt.

Tabel. Vejledende mængder kraftfoder ved forskellig kvalitet af grovfoder til et får på 75 kg kropsvægt og som har enten 1,2 eller 3 lam (Kilde: Succes med læmning, Team Fårerådgivning)

Grovfoderets kvalitet	Afstand fra læmning				Diegivende 1 - 60 dage
	8 uger	6 uger	4 uger	2 uger	
Lav kvalitet 1,4 kg ts/FE	Kg kraftfoder pr får pr dag				
1 lam	0,2	0,3	0,5	0,6	1,1
2 lam	0,3	0,4	0,7	0,9	1,7
3 lam	0,3	0,5	0,8	1	2,1
Middel kvalitet 1,25 kg ts/FE	Kg kraftfoder pr får pr dag				
1 lam	0	0	0,3	0,45	0,8
2 lam	0	0,2	0,5	0,65	1,3
3 lam	0	0,3	0,6	0,8	1,7
Høj kvalitet 1,15 kg ts/FE	Kg kraftfoder pr får pr dag				
1 lam	0	0	0	0,1	0,5
2 lam	0	0	0,2	0,4	1,0
3 lam	0	0,1	0,35	0,6	1,4

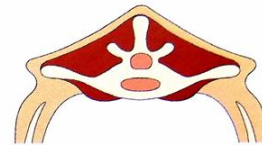
Yderlig læsning: I håndbogen, *Succes med læmning* udgivet af Team Fårerådgivning findes der en mere detaljeret beskrivelse af fårets fodring og håndteringen af fodringsbetingede sygdomme.

Huldvurdering

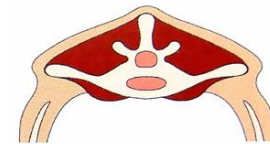
Huld 1

Fåret er meget mægt. Torn- og tværtæppe fremtræder skarpe. Du kan uden besvær føre fingrene ind under tværtæppene. Rygmusklerne er tynde og uden fedtlæg

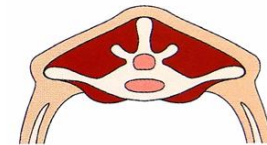
Huld 2

Torn-tæppene er fremtrædende, men afrundede. Med et lille pres er det muligt at få fingrene ind under tværtæppen. Rygmusklen er dækket af et tyndt lag fedt

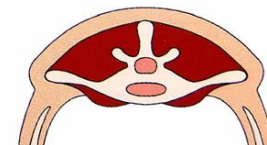
Huld 3

Torn-tæppene mærkes som små forhøjninger, der er afrundede og bløde. De enkelte knogler kan kun føles ved at presse. Tværtæppene er godt dækket og kan kun føles ved et fast pres

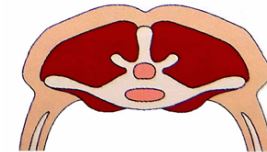
Huld 4

Torn-tæppene kan lige føles som en fast linje mellem de fedtdækkede rygmuskler. Enderne af tværtæppene kan ikke føles

Huld 5

Torn- og tværtæppene kan ikke føles selv med et fast tryk. Rygmusklerne er dækket med et meget tykt fedtlæg, der danner en rende over trontæppene. Desuden kan der være store fedtaflejringer ved kryds, halerod og bag forbenene

Optimalt huld over året

Kødracer	2,5	3,5	3,0-3,5	3,0-3,5	3,0-3,5	2,5-3,0
Korthålefår	2,0	2,5-3,0	2,5-3,0	2,5-3,0	2,5-3,0	2,0
Sæson	Fravæning	Bedækning	Tidlig/midt drægtighed	Sen drægtighed	Læmning	8 uger efter læmning

Kilde: EBLEX